

PROTESTI I DIGITALNE TEHNOLOGIJE

Vodič za organizatore

YUCOM
Komitet pravnik
za ljudska prava

PROTESTI I DIGITALNE TEHNOLOGIJE

Vodič za organizatore

Izdavač

Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM
Kneza Miloša 4, 11103 Beograd
www.yucom.org.rs

Za izdavača

dr Katarina Golubović

Priredile

dr Katarina Golubović
Milena Vasić

ISBN-978-86-82222-13-2

Beograd, 2023.

Publikacija „PROTESTI I DIGITALNE TEHNOLOGIJE- Vodič za organizatore” nastala je kao realizacija aktivnosti YUCOM-a u okviru projekta „Greater Internet Freedom” koji realizuje Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM uz podršku Internews-a i Američke agencije za međunarodni razvoj USAID. Stavovi izneti u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno stavove Internews-a i Američke agencije za međunarodni razvoj USAID ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

SADRŽAJ

ZAŠTO PROTESTUJEMO?	5
PROTEST JE USTAVNA SLOBODA	5
PROTEST JE REGULISAN MEĐUNARODNIM STANDARDIMA.....	6
KOJA SU GLAVNA OGRANIČENJA PROTESTA I KAKO IH PROCENJUJEMO?	6
PROTESTI SU REGULISANI ZAKONOM.....	7
OSNOVNI POJMOVI	8
Javno okupljanje.....	8
Spontano okupljanje	8
Digitalno okupljanje	8
Javno okupljanje i digitalne tehnologije	9
ORGANIZATOR SKUPA.....	10
Organizator kod prijavljenih skupova	10
Organizator kod neprijavljenih skupova	10
Učesnici skupa	10
OSNOVNA PRAVA.....	11
OSNOVNE OBAVEZE	11
Druge obaveze	13
ODGOVORNOST ORGANIZATORA	14
ZAŠTITA: KOME SE OBRATITI ZA PODRŠKU I ZAŠTITU?	14
Referentne organizacije za pružanje pravne podrške:	14
Referentne institucije:	15
Referentne međunarodne institucije:	15
Referentne publikacije:	16

ZAŠTO PROTESTUJEMO?

Protestujemo da bi zajednički izrazili svoje stavove. Građani izražavaju stavove na različite načine, od njihovog saopštavanja u svom užem ili većem društvu, pisanjem na društvenim mrežama, na javnim skupovima koje prenose mediji, ali i na ulicama. Ljudi se vrednosno povezuju kada se njihovi stavovi poklapaju. **Najčešći oblik kolektivnog izražavanja svojih stavova dešava se kroz proteste.**

PROTEST JE USTAVNA SLOBODA

Protest ili (pravničkim jezikom) **javno okupljanje** je ustavna sloboda koja se garantuje svim građanima (bez obzira na godine ili npr. državljanstvo). Ona je propisana članom 54 Ustava Republike Srbije.

PROTEST JE REGULISAN MEĐUNARODNIM STANDARDIMA

Protest je garantovan na međunarodnom nivou, u okviru Ujedinjenih nacija (Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, član 21), Saveta Evrope (Evropska konvencija za ljudska prava, član 11) Evropske unije (Povelja EU o osnovnim pravima, član 12). Prema međunarodnim standardima i srpskom Ustavu, ograničenja su izuzetak, a ne pravilo. To znači da kada neko kaže – „Mogu da protestuju ali da ne blokiraju ulicu“ – nije u pravu.

KOJA SU GLAVNA OGRANIČENJA PROTESTA I KAKO IH PROCENJUJEMO?

Protesti su zaštićeni donde dokle su mirni. To znači da nasilni protesti ne uživaju zaštitu, pa će biti ograničeni, tako što će biti zabranjeni ili prekinuti, a njihovi organizatori i učesnici kažnjeni. Dodatno, Zakon o javnom okupljanju propisuje ograničenja. Ona su u skladu sa Ustavom ako je ograničenje u konkretnom slučaju **neophodno** radi zaštite javnog zdravlja, morala, prava drugih ili bezbednosti Republike Srbije. To znači da se svako ograničenje (npr. zabrana održavanja protesta ili prekid održavanja protesta ili pokušaj izmena mesta protesta) procenjuje ne samo na osnovu zakonske odredbe već i na osnovu Ustava, koji se uvek tumači u skladu sa međuna-

rodnim standardima. Kako je osnovno pravilo da su protesti slobodni, a da su ograničenja izuzetak, uvek se mora voditi računa da li se ograničenjem postiže svrha ograničenja i da li su neophodna. To praktično znači da ako se npr. desi incident, a skup je u načelu miran, policija ne bi trebalo da naredi prekid skupa. Ovo je naročito bitno jer se dešava da grupa protiv čijih se interesa protestuje ubaci u skup tzv. „agenta provokatora“ koji može predstaviti skup nasilnim iako on to nije.

PROTESTI SU REGULISANI ZAKONOM

Protesti ili javna okupljanja **koja broje više od 20 lica** su regulisana Zakonom o javnom okupljanju (Službeni glasnik RS, 6/2016). U ovom zakonu je opisano koja su prava i obaveze u vezi organizovanja i održavanja skupa, kao i prekršaji. Pored ovog zakona, u zavisnosti kakav se skup organizuje, možete doći u dodir sa drugim zakonima. Tako, Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima svakako može biti relevantan ukoliko organizujete skup u pokretu (član 123-130).

OSNOVNI POJMOVI

Javno okupljanje

Javno okupljanje koje je podložno prijavi skupa u smislu Zakona o javnom okupljanju je svako okupljanje više od 20 ljudi radi izražavanja, ostvarivanja i promovisanja državnih, političkih, socijalnih i nacionalnih uverenja i ciljeva, drugih sloboda i prava u demokratskom društvu.

Spontano okupljanje

Okupljanje može biti i spontano kada nije neophodna prijava skupa. Okupljanje se smatra spontanom ako je skup bez organizatora, kao neposredna reakcija na određeni događaj, nakon tog događaja, koji se održavaju na otvorenom ili u zatvorenom prostoru, radi iz-

ražavanja mišljenja i stavova povodom nastalog događaja (primer spontanog okupljanja bilo je okupljanje građana ispred Narodne skupštine Republike Srbije u julu 2020. godine u znak protesta protiv najavljene mere zabrane kretanja ili okupljanje povodom proslave sportske pobjede reprezentacije).

Digitalno okupljanje

Digitalna ili online okupljanja iako nisu izričito regulisana zakonom, podložna su zaštiti prava na slobodu okupljanja¹. Digitalno okupljanje jeste okupljanje koje se ne događa u fizičkom, već u digitalnom prostoru, posredstvom interneta i okuplja određeni broj ljudi koji su udruženi u određenom cilju. Ovaj cilj može biti prenošenje političke poruke, ali su pod pojmom digitalna okupljanja obuhvaćena i okupljanja koja se odnose na igranje video igara, komemorativna okupljanja, online konferencije i ostala okupljanja više od dvoje ljudi na

1 Videti Komitet za ljudska prava UN-a, Opšti komentar br. 37 na član 21 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima – pravo na mirno okupljanje https://platforma.org.rs/wp-content/uploads/2020/08/CCPR_C_GC_37_9233_E.pdf

internetu. Primer digitalnog okupljanja je pokret #meetoo koji se okupio na društvenim mrežama da ukaže na problem seksualnog nasilja. Na srpskom jeziku, ovo su okupljanja #nisamprijavila, #pravdazamarijulukic i druga. Za digitalna okupljanja u smislu zaštite prava važi sve što važi i za okupljanja u fizičkom prostoru – zabranjeno je mešanje države, ometanje internet konekcije, blokiranje sadržaja, kao i drugi oblici državne intervencije. Svako ograničenje digitalnih okupljanja mora biti srazmerno i proporcionalno, kao i u odnosu na okupljanja na otvorenom prostoru². Digitalna okupljanja nije obavezno prijavljivati.

Javno okupljanje i digitalne tehnologije

Okupljanje uz posredovanje digitalnih tehnologija jeste okupljanje više od jedne osobe u određene svrhe koje se odvija bilo uz podršku ili pomoću digitalnih komunikacionih tehnologija (npr. mobilni telefoni, internet usluge ili društvene mreže). Drugim rečima, okupljanje uz posredovanje digitalne tehnologije je krovni termin koji obuhvata sve vrste skupova sa makar jednom digitalnom komponentom. U praksi ovo je najčešće uživo prenošenje nekog javnog skupa na otvorenom ili zatvorenom prostoru. Ova okupljanja su takođe zaštićena pravom na slobodu okupljanja i za njih važe ista pravila kao i za digitalna okupljanja.

2

Više o digitalnim okupljanjima videti <https://ecnl.org/handbook/guide-digitally-mediated-assemblies-and-how-monitor-them> pristupljeno 15. 3. 2023. godine

ORGANIZATOR SKUPA

Organizator kod prijavljenih skupova

Organizator može biti pravno lice (npr. određeni sindikat, udruženje) i tada odgovorno lice (direktor, predsednik) potpisuje prijavu u ime organizatora.

Organizator može biti i fizičko lice, a to je najčešće situacija kada postoje neformalni pokreti koji se još nisu registrovali (npr. takva je situacija bila sa Ne davimo Beograd).

Dakle, po pravilu, organizator je lice koje se naznačava kao organizator u prijavi skupa koja se podnosi policiji.

Organizator kod neprijavljenih skupova

Problem nastaje kod neprijavljenih skupova. Tada policija istražuje ko je organizator skupa tako što utvrđuje ko

je planirao skup, pozivao ljude na skup, pripremao skup.. Sve ove radnje su potrebne da bi se neko smatrao organizatorom (npr. organizovanje ljudi koji se obraćaju na skupu, organizacija oko nošenja transparentata, pištaljki, megafona, pripremanje i deljenje letaka za skup i sl.)

Važno! Sudska praksa prekršajnih sudova je utvrdila da nije dovoljno što ste pozivali na skup preko društvenih mreža i uz to i učestvovali na protestu da bi Vas označili za organizatora neprijavljenih skupova.

Učesnici skupa

Učesnici skupa su građani koji su prisutni na skupu da bi izrazili svoje mišljenje. Oni su dužni da prate organizatora, odnosno vođu protesta. Ukoliko ne prate uputstva (npr. ne napuste skup za koji vođa kaže da se prekida) mogu da budu novčano kažnjeni.

OSNOVNA PRAVA

Kada protestujete, imate pravo da budete obezbeđeni. O vašoj bezbednosti se stara nadležna policijska uprava. Ona procenjuje da li i u kojoj meri bi trebalo da obezbeđuje skup. Ukoliko je skup u pokretu, to znači da je neophodno preusmeriti saobraćaj. To je osnovni razlog zbog čega se skupovi prijavljuju policiji. Protest može biti u mestu ali i u pokretu. Gotovo na svim mestima se može organizovati protest, ali postoje i neka ograničenja. Dodatno, imate pravo da obezbedite posebnu redarsku službu (npr. unajmite registrovano fizičko obezbeđenje). Protesti nekada mogu biti bezbednosno rizični, pa je neophodno da policija uz obezbeđenje preduzme sve da bi se protest održao, uprkos mogućim otporima. To znači da policija može da angažuje različite jedinice (žandarmeriju, policiju pod posebnom opremom), da pripremi za upotrebu različita sredstva prinude (šmrkove, konjicu), da rasporedi različita prevozna sredstva u blizini protesta.

OSNOVNE OBAVEZE

Da bi uživali puna prava tokom protesta, morate se prijaviti kod policije.

Kome se prijavljuje skup?

Prijavu javnog okupljanja podnosi se policijskoj stanici u opštini gde se nalazi mesto okupljanja. Ako je planiran skup u pokretu koji prolazi kroz više opština, prijavljuje se policijskoj stanici opštine u kojoj skup počinje.

Kada se podnosi prijava?

Prijava mora da se podnese najmanje **pet dana pre nego što je planiran dan održavanja skupa**, tako što se lično odnese u stanicu, ili se šalje preporučenim pismom ili mejlom. Ukoliko je skup višeg ili visokog rizika, što znači da postoje veliki otpori kod određenih grupa u pogledu onoga što se propagira na protestu, poželjno je skup prijaviti i ranije. Ovo iz razloga da bi se policija organizovala oko obezbeđenja protesta.

Kako izgleda prijava?

Ne postoje tačno određena pravila kako prijava mora da izgleda. Neke policijske stanice imaju jednostavan obrazac za popunjavanje. Prijava može biti pisana rukom ili otkucana, jedino je bitno da sadrži sve neophodne informacije:

1. Podatke o organizatoru: Ako je u pitanju fizičko lice, ime i prezime, broj lične karte, pasoša ili drugog identifikacionog dokumenta i kontakt telefon osobe koja će se voditi kao organizator okupljanja. Ako je pravno, navode se relevantni podaci (naziv, sedište, matični broj), uz podatke o odgovornoj osobi.
2. Podatke o vođi okupljanja: Organizator u prijavi može (a ne mora) da navede nekog drugog kao vođu okupljanja.
3. Program i cilj javnog okupljanja: Potrebno je, takođe, da u par rečenica obrazložiti kojim povodom se skup organizuje, i kako je planirano da se odvija.
4. Mesto okupljanja: Pored obaveznog navođenja adrese, opišite precizno gde ćete se nalaziti (pored čega, iza čega, na izlazu iz čega itd).
5. Datum, vreme i trajanje okupljanja: Javno okupljanje može biti zakazano bilo kada između šest ujutru i ponoći.
6. Podatke o redarskoj službi: Neohodno je navesti ime osobe koja je redar, broj lične karte, pasoša ili drugog identifikacionog dokumenta i kontakt telefon osobe, kao i da je obezbeđena redarska služba (koja ne mora biti licencirano fizičko obezbeđenje, već to može biti neko od učesnika).
7. Podatke od interesa za bezbedno i nesmetano održavanje okupljanja (npr. procenjen broj učesnika);
8. Ako je skup u pokretu — trasu kretanja, mesto polaska i mesto završetka i način kretanja učesnika.

Ukoliko je prijava nepotpuna, policija će tražiti da se, u roku od 12 časova, dopuni. Ako se ne postupi po nalogu policije, smatra se da prijava nije podneta.

Šta ako ne prijavim skup?

Zakon propisuje mogućnost novčanog kažnjavanja organizatora koji nije prijavio skup kao i učesnika. Policija vrši različite istražne radnje da utvrdi ko bi mogao biti organizator ili učesnik protesta.

Ove odredbe nisu usklađene sa međunarodnim standardima, ali ih policija na osnovu zakona primenjuje. Često i sudovi izriču sankcije na osnovu zahteva policije. Zato je neophodno obratiti se za pravnu pomoć, odnosno za podršku i zaštitu.

Kada mogu da očekujem rešenje?

Po pravilu, policija ne izdaje nikakvo rešenje o tome da dozvoljava protest, jer je u pitanju ustavna sloboda, pa se ona „ne dozvoljava“. Zato je dobro imati sa sobom potvrdu da ste podneli prijavu, kao dokaz da je skup prijavljen. Međutim, u retkim slučajevima, ako organizator dobije rešenje, to znači da je skup zabranjen. To rešenje će policija uručiti najkasnije 96 časova pre prijavljenog vremena za početak protesta. Na ovo

rešenje se možete žaliti nadležnoj organizacionoj jedinici MUP-a, a potom, ukoliko je i ovo rešenje nepovoljno, možete se tužbom obratiti Upravnom sudu. Ovo su vrlo hitni postupci, pa je dobro da se odmah obratite organizacijama koje imaju iskustvo u ovim postupcima.

Druge obaveze

Organizator mora da: 1) angažuje redarsku službu i obezbedi održavanje mirnog okupljanja, kao i prilikom dolaska i odlaska učesnika skupa sa mesta okupljanja; 2) vodi i nadzire okupljanje i organizuje i usmerava rad redara; 3) omogući nesmetan prolazak vozilima hitne pomoći, policije i vatrogasnim vozilima; 4) postupi po naređenjima nadležnog organa; 5) prekine okupljanje ako nastupi neposredna opasnost za bezbednost ljudi i imovine i o tome odmah obavesti policiju.

ODGOVORNOST ORGANIZATORA

Odgovornost organizatora može biti prekršajna i to je obično najlakši oblik odgovornosti. Prekršaji organizatora su predviđeni članom 21 i 22 Zakona o javnom okupljanju. Treba obratiti pažnju na to ko sve može za jednu povredu pravila da odgovara. Tako, ako pravno lice (npr. udruženje) organizuje skup ili se utvrdi da je organizovalo a nije prijavilo, u tim situacijama **snosi odgovornost i udruženje i zastupnik udruženja za prekršaje izlistane u Zakonu o javnim okupljanjima.**

Organizator može i po drugim zakonima da bude prekršajno gonjen (najčešće je u pitanju Zakon o prekršajima i Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima (član 331).

ZAŠTITA: KOME SE OBRATITI ZA PODRŠKU I ZAŠTITU?

Referentne organizacije za pružanje pravne podrške:

- Komitet pravnika za ljudska prava (advokati Jukoma pružaju besplatnu pravnu pomoć pred prekršajnim sudom)
- Beogradski centar za ljudska prava (advokati BG centra pružaju besplatnu pravnu pomoć u slučajevima prekomerne upotrebe sile od strane policije)
- Partneri Srbija (partneri Srbija će vam pružiti prave informacije o ugrožavanju privatnosti na skupovima i nezakonitom postupanju policije)

- Beogradski centar za bezbednosnu politiku (nezakonito postupanje policije)
- Građanske inicijative (za pravno-političku podršku ispred međunarodnih institucija i organizacija)

Ove organizacije pružaju pravnu i pravno-političku podršku ispred međunarodnih institucija i organizacija.

Referentne institucije:

Upravni sud Republike Srbije. Hitna sudska zaštita u slučaju nezakonitog postupanja policije se ostvaruje podnošenjem tužbe Upravnom sudu (npr. zbog zabrane skupa, nepostupanje po žalbi drugostepenog organa u MUP-u)

Ustavni sud Republike Srbije. Konačna pravosudna zaštita ostvaruje se podnošenjem ustavne žalbe, za povredu člana 54 Ustava.

Nadležno javno tužilaštvo. U slučaju nasilja i pretrpljenih povreda, od strane policije, odmah se obratite javnom tužilaštvu. Kod lekara uvek navedite na

koji način ste pretrpeli povrede i insistirajte da to uđe u lekarski izveštaj.

Zaštitnik građana. U slučajevima lošeg postupanja MUP-a, ali i opštinskih organa (kada se možete obratiti i lokalnom ombudsmanu)

Referentne međunarodne institucije:

Ujedinjene nacije. Specijalni izvestitelj za slobodu okupljanja

Savet Evrope. Komesar SE za ljudska prava, Evropski sud za ljudska prava

Evropska unija. Agencija EU za ljudska prava, <https://fra.europa.eu/>

Referentne publikacije:

- Uputstvo o organizovanju javnih skupova, Komitet pravnika za ljudska prava, 2016. <http://www.yucom.org.rs/uputstvo-o-organizovanju-javnih-skupova/>
- Moja prava u slučaju legitimisanja, pretresa i lišenja slobode, Komitet pravnika za ljudska prava, Partneri za demokratiju, 2019. <https://otvorenavratapravosudja.rs/media/vodic-moja-prava.pdf>
- Ka bezbednim skupovima, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2019 https://bezbednost.org/wp-content/uploads/2020/06/ka_bezbednim_javnim_skupovima_b5_web.pdf
- Vodič kroz član 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima, Savet Evrope, 2021, https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_11_SRP.pdf

Dizajn i prelom

Ivana Zoranović

Štampa

Dosije studio, Beograd

Tiraž

100 kom

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
323.233(035)

ГОЛУБОВИЋ, Катарина, 1982- Protesti i digitalne tehnologije : vodič za organizatore / [priredile Katarina Golubović, Milena Vasić]. – Beograd : Komitet pravnika za ljudska prava – YUCOM, 2023 (Beograd : Dosije studio). – 15 str. : ilustr. ; 20 x 20 cm

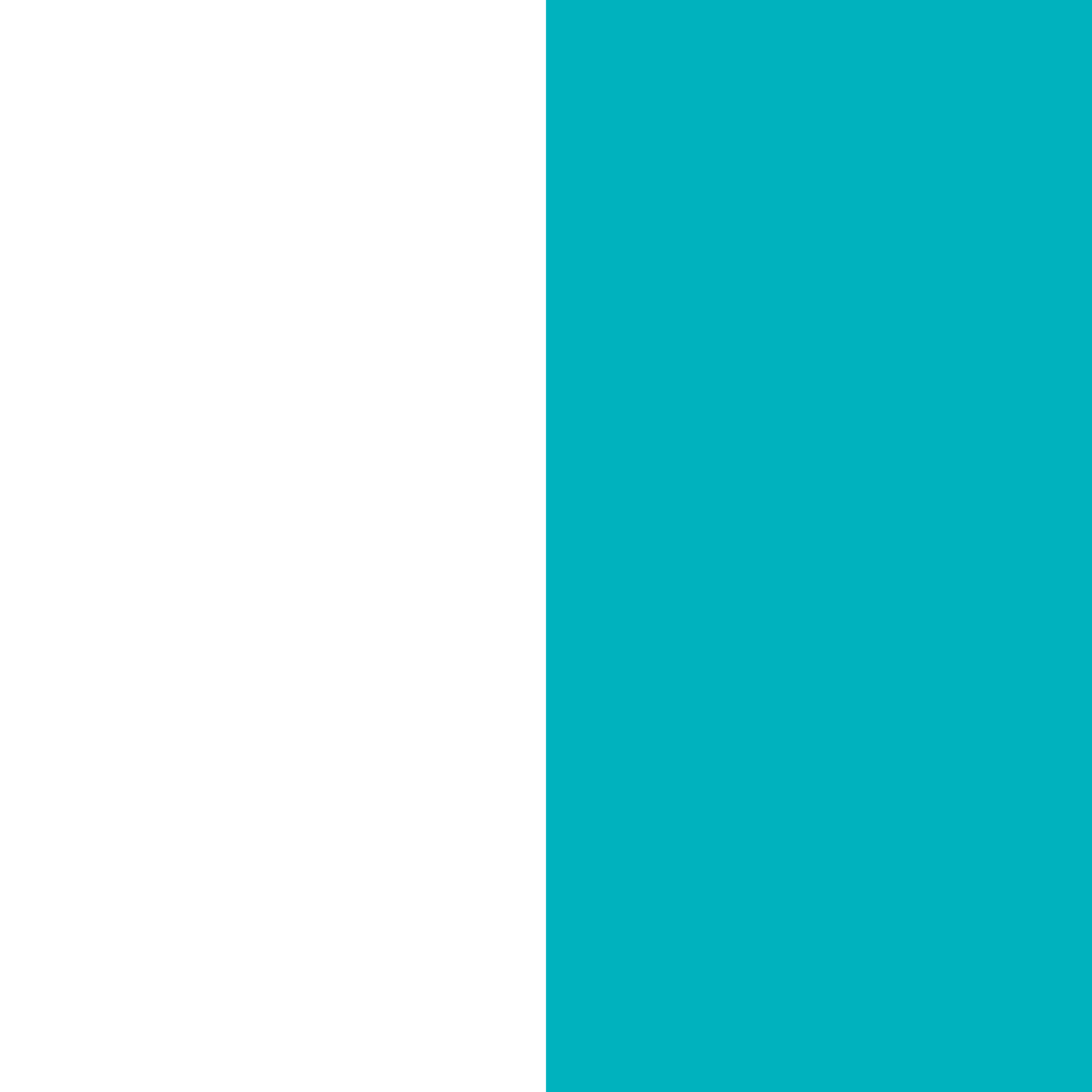
Tiraž 100.

ISBN 978-86-82222-13-2

1. Васић, Милена, 1985- [аутор]

а) Грађански протести -- Приручници

COBISS.SR-ID 11739239

YUCOM

Komiteet pravnik
za ljudska prava